

Revidert:
Mai 2025

Yrkesetiske retningslinjer for sykepleiere

NORSK SYKEPLEIERFORBUND

Et rammeverk for yrkesetisk praksis

Yrkesetiske retningslinjer (YER) for sykepleiere er en gjennomgang av de etiske verdiene, det generelle ansvaret og de faglige forpliktelsene sykepleiere, spesialsykepleiere, jordmødre, sykepleiere i forskning og undervisning, og sykepleierstudenter har. YER definerer og veileder etisk sykepleiepraksis i alle de ulike rollene sykepleiere påtar seg.

YER er et rammeverk for etisk sykepleiepraksis og beslutningstaking, som hjelper alle sykepleiere til å overholde faglige normer fastsatt av lover, forskrifter, veiledere og ulike tilsynsorganer.

YER gir etisk veiledning om alle sykepleiere og sykepleiestudenters roller, plikter, ansvar, atferd, faglig skjønn og forhold til pasienter og andre som mottar omsorg eller omsorgstjenester, forholdet til kolleger og andre fagpersoner.

YER skal være et grunnlag og utgangspunkt for videre etisk og faglig utvikling av sykepleien i kombinasjon med de lover, forskrifter og faglige normer som regulerer sykepleieutøvelsen. Verdiene og forpliktelsene som uttrykkes i disse retningslinjene gjelder for sykepleiere og sykepleiestudenter i alle miljøer, roller og praksisdomener.

Fra starten av den organiserte sykepleien på midten av 1800-tallet har sykepleiere anerkjent disse grunnleggende sykepleieforpliktelsene; å fremme helse, å forebygge sykdom, å gjenopprette helse og å lindre lidelse og bidra til en verdig død.

Sykepleiere handler alltid i samsvar med yrkets verdier som respekt, omsorg, rettferdighet, empati, vennlighet, medfølelse, troverdighet og integritet.

All sykepleie bygger på respekt for menneskerettighetene. Dette innbefatter kulturelle rettigheter, retten til liv og frie valg, retten til verdighet og til å bli behandlet med respekt. All sykepleie skal være basert på respekt og ikke være begrenset av forhold som alder, hudfarge, kultur, etnisitet, funksjonshemming eller sykdom, kjønn, seksuell legning, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, nasjonalitet, politikk, språk, religion eller livssyn, juridisk-, økonomisk- eller sosial status.

Sykepleiere er verdsatt og respektert for sitt bidrag til å forbedre helsen til enkeltpersoner, familier, og samfunnet lokalt, nasjonalt og globalt. De koordinerer sitt arbeid med annet helsepersonell og relaterte grupper. De yrkesetiske retningslinjene for sykepleiere er en veileder. YER vil bare ha betydning og verdi som et levende verktøy hvis de faktisk brukes i helsevesenet i alle miljøer der sykepleie utføres.

Hvordan yrkestiske retningslinjer skal brukes

For å oppfylle formålet må retningslinjene forstås, aksepteres og brukes av sykepleiere i alle deler av arbeidet. De skal være tilgjengelig for alle studenter og sykepleiere gjennom hele studietiden og i arbeidslivet.

Dermed kan sykepleiere

- studere underpunktene i hvert kapittel i YER
- reflektere personlig over hva hvert kapittel betyr
- reflektere over sin egen etiske praksis i utøvelse av sykepleie, utdanning, forskning, administrasjon, ledelse eller utvikling av politikk
- diskutere YER med kolleger og andre
- bruke konkrete eksempler fra sine erfaringer for å identifisere etiske dilemmaer
- identifisere hvordan YER kan veilede i å løse dilemmaer
- arbeide i grupper for å avklare etisk beslutningstaking og bli enige om normer for etisk atferd
- samarbeide med nasjonale og internasjonale sykepleierorganisasjoner, kolleger og andre om anvendelse av etiske standarder i sykepleiepraksis, utdanning, ledelse, forskning og politikk

Vi oppfordrer til å bruke YER i sykepleierutdanningene, blant sykepleiere på arbeidsplassen, i fagpressen og andre massemedier. Retningslinjene bør også deles med andre helseprofesjoner, allmennheten og beslutningstakere, menneskerettsorganisasjoner og sykepleieres arbeidsgivere.

Sykepleiens grunnlag

Grunnlaget for all sykepleie skal være respekten for det enkelte menneskets liv, iboende verdighet og retten til å ta egne valg. Sykepleie bygger på barmhjertighet, omsorg og respekt for menneskerettighetene.

Sykepleieprofesjonens verdier

Sykepleiere handler i samsvar med profesjonens verdier som respekt, omsorg, rettferdighet, empati, vennlighet, medfølelse, troverdighet og integritet.

Behovet for sykepleie er universelt. Sykepleiere lar seg ikke påvirke eller begrense av forhold knyttet til alder, hudfarge, kulturell tilhørighet, etnisitet, funksjonsbegrensninger eller sykdom, og heller ikke kjønn, seksuell legning, kjønnsidentitet, nasjonalitet, politisk overbevisning, språk, befolkningsgruppe, religiøs tro eller livssyn, og juridisk, økonomisk eller sosial status.

1. Sykepleiere og mennesker som trenger sykepleie

Sykepleieres primære ansvarsområde er rettet mot mennesker som har behov for sykepleie og helsetjenester.

Sykepleie innebærer å fremme helse, forebygge sykdom, gjenopprette helse, lindre lidelse eller bidra til en verdig død. Sykepleiere ivaretar det enkelte menneskets verdighet og integritet, herunder retten til faglig forsvarlig og omsorgsfull hjelp, retten til medbestemmelse og retten til ikke å bli krenket. Sykepleiere viser også respekt og omtanke for pårørende.

1.1

Sykepleiere har ansvar for å yte omsorgsfull sykepleie og lindre lidelse. Sykepleiere ivaretar den enkelte pasients behov for helhetlig omsorg og understøtter menneskets ressurser, mestring, håp og livsmot. Sykepleiere arbeider for å redusere stigma og fremme aksept og kunnskap.

1.2

Sykepleiere bidrar til pasientsikkerhet, og forebygger uheldige hendelser og pasientskader. Sykepleiere rapporterer når pasienter utsettes for kritikkverdige eller uforsvarlige forhold. Lojalitet til arbeidsstedet skal ikke hindre dette.

1.3

Sykepleiere sikrer at pasient og pårørende mottar informasjon, veiledning og opplæring på en måte som er tilpasset deres kultur, språkferdigheter, kognitive funksjon og psykiske behov. Sykepleiere sikrer at formidling av informasjon tilpasses alder, utviklingsnivå og situasjon.

1.4

Sykepleiere respekterer pasientens rett til å selv foreta valg, herunder å frasi seg sin selvbestemmelse (autonomi).

1.5

Sykepleiere respekterer pasientens integritet og utnytter ikke pasientens sårbarhet. Sykepleiere har et selvstendig ansvar for å unngå rollesammenblanding, som privatisering av profesjonelle relasjoner og grenseoverskridende adferd. Sykepleiere utnytter ikke en pasient hverken seksuelt, økonomisk, religiøst eller på annen måte. Pasientens samtykke fritar ikke sykepleiere for ansvar.

1.6

Sykepleiere ivaretar pasientens rett til vern om fortrolige opplysninger.

1.7

Sykepleiere beskytter pasienten mot ulovlig og unødvendig rettighetsbegrensning og tvang. Ved bruk av tvang følges de lovmessige krav om vedtak ved bruk av tvang, og sykepleiere ivaretar pasientens verdighet ved en personsentrert tilnærming.

1.8

Sykepleiere ivaretar pasientens rettigheter, verdighet og sikkerhet i møte med den teknologiske og helsepolitiske utviklingen. Når helsehjelpen innebærer bruk av KI og velferdsteknologi, sikrer sykepleiere at hjelpen forblir personsentrert og at teknologien støtter, og ikke erstatter, menneskelige relasjoner.

1.9

Sykepleiere samhandler med pårørende og behandler deres opplysninger med fortrolighet. Dersom det oppstår interessekonflikt mellom pårørende og pasient, skal hensynet til pasienten prioriteres.

1.10

Når barn er pårørende, bidrar sykepleiere til ivaretagelse av deres særskilte behov. Sykepleiere identifiserer og støtter barn som pårørende og arbeider tverrfaglig for å sikre trygghet, utvikling og helse, inkludert tidlig intervensjon ved risiko for psykisk og sosial belastning.

1.11

Sykepleiere deltar aktivt i beslutningsprosesser om livsforlengende behandling. Sykepleiere legger til rette for og ivaretar pasientens rett til å ta imot eller avstå fra livsforlengende behandling.

1.12

Sykepleiere bidrar til at mennesker i livets slutfase får en verdig, skånsom og trygg død. Sykepleiere sørger for at pasienten ikke dør alene, med mindre pasienten ønsker det.

1.13

Sykepleiere bidrar ikke til dødshjelp og bistår ikke pasienten ved selvmord.

1.14

Sykepleiere viser respekt for den døde kropp.

2. Sykepleiere og yrkesutøvelsen

Sykepleiere bidrar til utforming og gjennomføring av faglig forsvarlig og omsorgsfull sykepleie.

Sykepleiere er personlig ansvarlig for at egen praksis er faglig, etisk og juridisk forsvarlig. Sykepleiere anvender de yrkesetiske retningslinjene i sitt arbeid, og bidrar aktivt til etisk refleksjon. Sykepleiere viser respekt for kollegers kompetanse og arbeid.

Yrkesutøvelsen (praksis)

2.1

Sykepleiere har ansvar for en sykepleiepraksis som fremmer helse og forebygger sykdom og lidelse.

2.2

Sykepleie skal bygge på forskning, erfaringsbasert kompetanse og brukerkunnskap.

2.3

Sykepleiere holder seg oppdatert om forskning, utvikling og dokumentert praksis innen eget fagområde og bidrar til at ny kunnskap anvendes i praksis.

2.4

Sykepleiere har ansvar for at egen praksis er faglig, etisk og juridisk forsvarlig. Sykepleiere anvender de yrkesetiske retningslinjer i sitt arbeid, og bidrar aktivt til etisk refleksjon.

2.5

Sykepleieledere har et særlig ansvar for å legge til rette for etisk refleksjon, faglig oppdatering, fagutvikling og forskning.

Sykepleiere

2.6

Sykepleiere er bevisst sin profesjonelle rolle. Sykepleiere erkjenner grensene for egen kompetanse, praktiserer innenfor disse og søker veiledning ved behov.

2.7

Sykepleiere setter seg inn i egne plikter og rettigheter og holder seg oppdatert om aktuelle endringer. Sykepleiere ivaretar sin egen helse og sikkerhet samt sin faglige, personlige og etiske integritet.

2.8

Sykepleiere kan, av samvittighetsgrunner, be seg fritatt for plikter som hører inn under deres funksjonsområde der dette er hjemlet i lov eller skriftlig akseptert av arbeidsgiver.

2.9

Sykepleiere utviser digital dømmekraft, og er bevisst sin rolle i sosiale medier.

2.10

Sykepleiere bruker titler og betegnelser som utdanning, autorisasjon og funksjon berettiger til og som gir korrekt informasjon om kvalifikasjoner og ansvar.

Samarbeidsforhold, kollegaer og tverrfaglighet

2.11

Sykepleiere fremmer åpenhet og gode tverrfaglige samarbeidsforhold i alle deler av helsetjenesten.

2.12

Sykepleiere har krav på støtte og beskyttelse fra arbeidsgiver og kolleger dersom de utsettes for krenkelser, trakassering, trusler eller vold.

2.13

Sykepleiere som melder fra om kritikkverdige forhold skal ha respekt og støtte fra kolleger og arbeidsgiver.

2.14

Sykepleiere respekterer kollegers ulike synspunkter i vanskelige etiske situasjoner. Dersom verdi- eller interessekonflikter oppstår mellom kollegaer, skal hensynet til pasienten prioriteres.

2.15

Sykepleiere ivaretar et faglig og etisk veiledningsansvar overfor studenter og i kollegiet.

3. Sykepleiere, profesjonen og samfunnet

Sykepleiere tar ansvar for å definere og implementere evidensbaserte, akseptable standarder for klinisk sykepleiepraksis, ledelse, forskning og utdanning.

Sykepleiere og forskere i sykepleie er aktive i å utvikle forskningsbasert kunnskap som understøtter kunnskapsbasert praksis. Sykepleiere engasjerer seg i sosiale og helsepolitiske spørsmål både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

3.1

Sykepleie har sitt etiske fundament i sykepleiens grunnlag og yrkesetiske retningslinjer.

3.2

Sykepleiere deltar i forskning og utvikling av ny kunnskap og bidrar til at ny kunnskap anvendes i praksis.

3.3

Sykepleiere arbeider for ressursmessige rammer som muliggjør god praksis.

3.4

Sykepleiere motarbeider enhver form for diskriminerende atferd.

3.5

Sykepleiere bidrar aktivt til å imøtekomme sårbare og marginaliserte pasienters behov for helse- og omsorgstjenester. Sykepleiere bidrar til gode sykepleiefaglige prioriteringer.

3.6

Sykepleiere arbeider for å sikre et trygt arbeidsmiljø med gode sosiale og økonomiske betingelser for sykepleiere.

3.7

Sykepleiere engasjerer seg i den sosiale og helsepolitiske utvikling både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

3.8

Sykepleiere deltar i den offentlige debatt og bidrar til at sykepleiefaglige og etiske vurderinger legges til grunn for sosial- og helsepolitiske beslutninger.

3.9

Sykepleiere verner om fagets omdømme og skal ved offentlig opptreden, også i digitale medier, gjøre det klart om de opptrer på vegne av seg selv, yrkesgruppen eller andre.

3.10

Sykepleiere medvirker ikke til markedsføring, kommersiell virksomhet eller annen påvirkning som svekker pasientens og samfunnets tillit til profesjonen.

3.11

Sykepleiere forbereder seg på å møte nødsituasjoner som naturkatastrofer, væpnede konflikter, epidemier, pandemier og sosiale kriser. Sikkerheten for mottakerne av sykepleie og eget personell er et særlig ansvar for ledere i helsevesenet og organisasjoner.

4. Sykepleiere og global helse

Sykepleiere er i et internasjonalt fellesskap og utgjør om lag 50% av helsepersonell globalt.

I en globalisert verden påvirker helsetilstanden til de svakeste hele det globale samfunnet. Sykepleieres ansvar kan derfor ikke begrenses til norske forhold. Sykepleieres ansvar må sees i sammenheng med FNs bærekraftsmål.

4.1

Sykepleiere forsvarer alle menneskers unike menneskeverd, verdighet og frihet og motarbeider alle former for utnyttelse.

4.2

Sykepleiere anerkjenner tilgang til helsetjenester som en menneskerettighet.

4.3

Sykepleiere bidrar til utvikling av miljøbevisst og bærekraftig helsepolitikk og retningslinjer for tjenestene.

4.4

Sykepleiere bidrar til utvikling av god folkehelse og arbeider for å nå FNs bærekraftsmål.

4.5

Sykepleiere ivaretar miljøhensyn gjennom ansvarsbevisst og nøktern ressursforvaltning.

4.6

Sykepleiere kjenner til og legger vekt på hvordan levekårsforskjeller påvirker folkehelsen. Sykepleiere bidrar til, og fremmer politikk og utvikling, som er rettet mot å løse slike problemer.

4.7

Sykepleiere støtter ikke aktiv rekruttering av sykepleiere fra land med stor sykepleiemangel.

4.8

Sykepleiere arbeider for å bevare, støtte og beskytte miljøet. Sykepleiere kjenner til hvordan miljøødeleggelser og klimaendringer påvirker folkehelsen.

4.9

Sykepleiere samarbeider internasjonalt for å påvirke en politisk utvikling som opprettholder og bedrer global helse

Norsk Sykepleierforbund
